

HEENVLIET IN BEZETTINGSJAREN EN THANS

Wie thans van Geervliet naar Heenvliet wandelt over de dijk, die allerminst op snelverkeer is berekend, ziet rechts en links van zich weilanden liggen, waar vroeger de brede Bernisse stroomde. Men passeert die roemruchte „rivier” en ontwaart diep onder zich een modderig water, waarin amper enige stroom te bespeuren valt. Des winters, wanneer het water hoog wordt opgestuwd, kan de Bernisse nog wel eens enige weilanden blank zetten, doch des zomers is deze „stroom” niet meer dan een brede afwateringsloot.

Het dorpje ligt daar zelfgenoegzaam in zomerse rust en niemand zou vermoeden, dat het nog kort geleden bewogen jaren had gekend. Na de overweldiging van Nederland verschenen ook in Heenvliet Duitse troepen, die slechts korte tijd daar bivakkeerden. De rustpozen tussen de inkwartieringen der elkander opvolgende garnizoenen werden steeds korter, totdat in Mei 1944 Duitse bezettingstroepen de plaatsen van hun voorgangers innamen, die tot aan de capitulatie, natuurlijk met vrijwat wisseling onder de contingenten, in Heenvliet bleven. Zij waren voornamelijk gelegerd in de openbare lagere school en in het raadhuis. Hoewel de bezettingstroepen op Voorne lang niet allen uit Duitsers bestonden, doch ook uit Polen, Oostenrijkers en Russen, tot de krijgsdienst gedwongen, gedroegen deze zich even weinig ordentelijk in de gebouwen, waarin zij waren gelegerd, als het Herrenvolk zelf. Bij de bevrijding bleek de raadszaal zeer gehavend. Ook de archiefkamer met het lopend archief en de kluis met het geïnventariseerde oud-archief der gemeente was in beslag genomen, en de sporen daarvan waren zeer merkbaar. Het oud-archief heeft geleden, hoewel het zich thans in goede staat bevindt, nadat de heer van Denzen het eind 1948 opnieuw heeft geordend. De in 1938 aangebrachte nummering is daarbij natuurlijk aangehouden.

In 1943 eerst begon Heenvliet de ellende, die een bezetting met zich mede brengt, in volle zwaarte te gevoelen. De beide oude torenklokken werden uit de toren geroofd, en niemand kon hopen, dat zij enkele jaren later veilig op hun plaats zouden terugkeren. Wat echter de bewoners het meest trof in hun dagelijks bestaan was de inundatie. De eeuwenoude vijand van Heenvliets bevolking, het water, werd door

de Duitsers op de vroegere heerlijkheid losgelaten ter uitvoering van hun plan om ook hier een onneembare „Westwall” te scheppen. Voor de bezetter verliep deze inundatie zeer voorspoedig, want Heenvliet was de laagste polder van Voorne, doch vele gezinnen, die een bestaan vonden in land- en tuinbouw en veeteelt moesten hun woningen achterlaten en voor het water vluchten.

In Februari 1944 stond de gehele polder Heenvliet met de Grondhoek blank. Enkele „eilanden” staken boven het water uit, zoals de openbare school, die beveiligd werd door kaden. Ook de huizen van het plaatsje zelf met het Herenhuis en de markt bleven droog, doch de tuinen van het Herenhuis lagen blank en het water stond aan de trap, die van het binnenplein naar het gazon omlaag voerde. De gehele tuinaanleg werd vernietigd en de meeste bomen gaven de strijd op. Alleen de ruïne verhief zich als een waterburcht uit de vloed. Omstreeks 100 gezinnen moesten worden geëvacueerd. Onmiddellijk daarna werd in Februari en Maart 1944 begonnen met de afbraak van 32 woningen en het stoomgemaal te Nieuwesluis. Op 30 April 1944 moest geheel Nieuwesluis worden ontruimd. Nogmaals moesten 100 gezinnen worden geëvacueerd, waarvan er ongeveer 40 elders onder dak moesten worden gebracht.

De bedoeling van al deze maatregelen was, met als basis het Voornse kanaal, een verdedigingsgordel, gericht naar het Westen, aan te leggen. Daartoe werd een groot aantal bunkers gebouwd in de polder Heenvliet, vooral geconcentreerd rondom de bruggen, n.l. die bij Nieuwesluis, de trambrug en de Rijswaardse brug. Deze laatste werd twee weken voor de bevrijding opgeblazen.

Gelukkig bleken al deze verdedigingsmaatregelen zonder zin, want de bezetter heeft er niet het minste nut van gehad. Na de capitulatie kon men echter pas een overzicht krijgen van de totale schade. 1100 ha van de 1243 ha, die de gemeente Heenvliet besloeg, stond onder water. 32 woningen van de 350 waren met het poldergemaal verdwenen en een groot aantal door waterschade onbruikbaar. 150 gezinnen van de 350 hadden in Heenvliet kunnen blijven. Ook Heenvliet bleek enkele oorlogsslachtoffers te betreuren. I. Bravenboer, had in 1942 tezamen met de veerman M. de Graaff uit den Biersum (gem. Geervliet) getracht enkele joden met een boot in veiligheid te brengen. Het plan mislukte. Beiden werden gearresteerd en zijn in een concentratiekamp overleden. In 1943 overleed in Duitsland V. van den Berg, die daar te werk was gesteld. In 1944 overleed te Nieuwesluis P. Bijl, nadat hij reeds ziek uit Duitsland was teruggekeerd.

Direct na de capitulatie kwam ook in Heenvliet de B.S. in actie onder commando van C. van Seventer, later P. Snoeij, die tezamen met de politie de orde handhaafde en trachtte met enig herstel een aanvang te maken. Doch groter schade ontstond, doordat op 20 Mei

1945 bij het opruimen van munitie in de omgeving van het Voornse kanaal een ontploffing plaats vond. Niet alleen werd een woonhuis vernield en een tweede beschadigd, maar het ergste was, dat vijf slachtoffers vielen, n.l. drie Canadezen en twee Nederlanders (K. L. de Gruijter uit Nieuwesluis en A. C. van der Hor uit Geervliet).

Het Herenhuis heeft in die tijd onderdak geboden aan 37 personen. Vrijgekomen woningen werden toegewezen, nadat de ontwatering van de geïnuundeerde polder was voltooid. Een troosteloze aanblik bood de omgeving. Van enige bossage was niets meer over. Energiek werd ook hier het herstel ter hand genomen. Huizen werden gerepareerd, wegen hersteld en met de bewerking der landerijen een aanvang gemaakt. De eigenaar van het Herenhuis liet de tuinen herstellen en bracht daarin een zeer groot aantal jonge bomen, die reeds enige beschutting geven tegen de voortdurende westenwinden. Een prachtige eeuwenoude bruine beuk heeft de inundatie gelukkig overleefd. Het Herenhuis zelf heeft eveneens de storm goed doorstaan, hoewel toch een restauratie van dit historisch monument zeer geboden is. Nu men weet, welke vorm Wielesteyn in de 17e eeuw had, zijn er omvangrijke plannen gemaakt tot een ingrijpende restauratie, die in zich sluit, dat het Noordelijk gedeelte van het Herenhuis met een daaraan te bouwen vleugel bestemd wordt tot raadhuis der gemeenten Heenvliet en Nieuwesluis. De plannen bestaan, maar de uitvoering daarvan laat nog op zich wachten, gezien de langzaam voortschrijdende restauratie en herbouw van eenvoudige woonhuizen en boerderijen. Tot nu toe werden slechts 2 boerderijen, 1 tuinderswoning, 1 timmermansbedrijf en 1 dubbele woning herbouwd en 2 woningen hersteld. Drie woningen te Nieuwesluis moesten echter onbewoonbaar verklaard worden. De Waag werd gesloopt, waardoor de omgeving van de kerk gewonnen heeft. Ook de synagoge te Heenvliet, de zgn. jodendoel, werd in 1949 gesloopt, waarna met het materiaal daarvan de kosterwoning tot een dubbel pand verbouwd werd. De woningnood is echter nog allerminst gelenigd en alle geëvacueerden konden nog niet terugkeren.

Vermeldenswaard is, dat de grote klok op 12 December 1945 in de toren der N.H. Kerk terugkeerde, waarna op 5 Maart 1946 de kleine klok volgde.

Het bestuur der gemeenten Heenvliet en Geervliet, tot nu toe in handen van Burgemeester C. von Lindern, die met ingang van 1 October 1946 eervol werd ontslagen, werd sedert 15 Januari 1946 waargenomen door de loco-Burgemeester J. H. Boers. Op 1 Februari 1947 heeft deze de huidige Burgemeester, Mr. W. H. Sprenger, geïnstalleerd, aan wiens welwillende medewerking ik de hier nevensgaande gegevens grotendeels dank.

Het gemeentebestuur van Heenvliet bestaat dus thans uit de volgende personen: Mr. W. H. Sprenger, Burgemeester; J. H. Boers en

Jac. Smit, Wethouders; M. J. S. de Rijke, Secretaris.

Heenvliet zelf is allerminst op tourisme berekend, maar het bezit enkele bezienswaardigheden en dit feit dringt langzamerhand tot steeds meer inwoners van Nederland door. Door een eventuele restauratie van het Herenhuis, de oude secretarie en enkele geveltjes aan de markt, zoals het pand no. 35, zal de aantrekkelijkheid van Heenvliet aanzienlijk winnen. En bij veel touristisch bezoek kunnen de bewoners alleen maar welvaren. Een tweede groter toekomstverwachting is gebouwd op de mogelijkheden van het Botlek-plan. Brielsche Maas en Botlek worden afgedamd, waardoor voor landbouw, tuinbouw en vee-teelt een einde komt aan de verzilting van de bodem. Ook de Bernisse uiterwaarden zullen in cultuur gebracht kunnen worden, indien er geen tijverschil meer bestaat. Waterstaatkundig zal door de afdaming een vast boezempeil ontstaan. De hoogwaterkerende dijken worden binnendijken en de schutsluis bij Nieuwesluis kan geopend blijven. Als er geen automatische doorstroming meer is bij vloed zal de waterverversing kunstmatig moeten geschieden.

Nog belangrijker is de aanleg van de industrieterreinen en de havens zelf, die wel geheel buiten de gemeente Heenvliet komen te liggen, maar toch in de onmiddellijke nabijheid. Deze aanleg en het werk in de industrieën en de havens zal vele arbeiders aantrekken, enerzijds uit Heenvliet zelf — immers werken reeds vele bewoners van Heenvliet te Hoogvliet — en anderzijds van elders. Arbeiders, die bij hun werk zullen moeten wonen, zodat de dorpen op Putten, zoals Geervliet en Spijkenisse, met Heenvliet en Nieuwesluis het karakter van randgemeenten in de toekomst zullen aannemen. Uitbreiding der bevolking en van de bebouwde kom ligt waarschijnlijk in het verschiet; een bevolking, die na gedane arbeid meer behoefte zal gevoelen aan recreatie, dan boeren en tuinders. Het te graven zoetwaterkanaal zal de Oude Maas met het Voornse kanaal en de Botlek verbinden, waardoor een nieuwe vervoersmogelijkheid ontstaat.

De herleeft markt te Heenvliet zal bij die toekomstmogelijkheden alleen maar wél kunnen varen. De oude paardenmarkt en de kermis kennen weer glorie-dagen. In 1948 is daar voor het eerst een stierenkeuring gehouden door de vereniging A.V.L. Door een toenemende bevolking zal de markt meer bezoekers zien, die ook inwoners van verafgelegen plaatsjes zal aantrekken. Op het ogenblik bloeit reeds het verenigingsleven. Zelfs streekverenigingen komen in Heenvliet samen. Een consultatiebureau voor zuigelingen van Heenvliet, Geervliet, Abbenbroek, Zuidland, Nieuwesluis en Zwartewaal, waaraan Mevrouw Dr. Lamaison van den Berg—Pondman verbonden is, bewijst, dat de zorg voor de Volksgezondheid in Heenvliet en omgeving op hoog peil staat. Het bureau heeft tenvolle aan de verwachtingen beantwoord.

PLAAT 25

Heenvliet is allerminst in Middeleeuwse rust ingedommeld. Het heeft er integendeel veel van of het is wakker geschud. Mogen de dagen der toekomst die zich tot historie zullen aaneenrijen, nog grote welvaart, nieuwe bloei en langdurige vrede in hun schoot verborgen houden voor het aloude Heenvliet.

Verbo ad verbum
a quam futuris hanc paterent
de Velle et, Linnæo castina
hinc Nuncant universi ac singuli
dumque sit omni et nimis seris
Dumque flugit effecto hinc
armos quondam Doctus
requiritur possidentiam
Walaria in fensum
in qualibet anno
magis anno